

SME

<http://kultura.sme.sk/c/6369657/sutazi-o-najkrajšiu-knihu-chyba-uznanie-odbornikov.html>

Sút'azi o najkrajšiu knihu chýba uznanie odborníkov

Ilustrátori a grafickí dizajnéri majú jedinú súťaž, ktorá hodnotí knižný dizajn. Kritizujú ju.

Všetko prebehlo podľa plánu. Do konca januára vydavatelia prihlásili knihy do súťaže Najkrajšie knihy Slovenska. Vo februári dvadsaťčlenná porota rozhodla o víťazoch a pred pár dňami odovzdala ceny. Najvyššie ocenenie získala séria Tisíc a jedna noc.

Hlavným organizátorom je bratislavská Bibiana, kde môžete všetky knihy vidieť na výstave. Dvadsať ročník súťaže, ktorá má ukazovať to najlepšie, čo sa u nás v knižnom dizajne udialo za ostatný rok, je teda uzatvorený. Tak vyzerá pohľad zvonka – ten zvnútra je však dosť odlišný.

Hanba

Vladislav Rostoka patrí k staršej generácii grafických dizajnérov, ktorých táto súťaž, aj iné viackrát ocenili. Pri otázke na úroveň súťaže sa najskôr ospravedlnil s tým, že jeho názor by bol zrejme provokatívny a nepochopiteľný, najmä pre mladú generáciu.

Je totiž nelichotivý – na štatút súťaže, zloženie poroty a hlavne na kvalitu katalógu: „Už dlho je hanebne žalostná – takmer nehodnotiteľná. Pritom je to zásadná vec, ktorou sa prezentujeme v zahraničí. Na knižnom veľtrhu vo Frankfurtu je to veľká hanba“.

Mladú a strednú generáciu grafických dizajnérov a ilustrátorov však tento postoj vôbec neprekvapuje. Práve naopak: „Organizátori určujú ako vyzerajú knihy, ale sami vychádzajú [s takou otrasnou prezentáciou navonok](#), že je to výsmech,“ tvrdí Tomáš Klepoch zo združenia ilustrátorov Asil, ktoré Bibianu už dlhšie kritizuje.

Okrem nedôstojného katalógu, ktorý vyrába stredná polygrafická škola, ich najviac znepokojuje zloženie poroty, aj výsledky. „Viem, Slovensko je malé, ale nemalo by sa stávať, že v porote sú ľudia, ktorých knihy súťažia.“

Za dverami

Tento rok bola v porote aj ilustrátorka Daniela Olejníková, ktorá s knihou V melónovom cukre vyhrala kategóriu za grafickú úpravu. Predseda poroty Igor Piačka získal cenu za najlepšie ilustrácie a ďalšia členka poroty Viera Fabiánová tiež pracovala na sérii Tisíc a jedna noc.

„Prijala som pozvanie, lebo sme chceli vidieť, ako to vyzerá zvnútra,“ hovorí Olejníková. „Keď mi zavolali, povedala som, že nemôžem, lebo mám v súťaži knihu. Namietali, že by bolo nemožné každý rok zostaviť porotu, ktorá by nebola v takomto konflikte,“ opisuje.

„Bolo to veľmi nepríjemné. Každá z víťazných kníh bola napokon nejako zastúpená v porote. Prebieha to tak, že keď sa hovorí o knihe autora, ktorý je v porote, pošlú ho za dvere.“

Mladá ilustrátorka bola prekvapená z celého priebehu hodnotenia, ktoré ani v prvej fáze nie je anonymné a ďalšie diskusie nemajú stanovené žiadne pevné bodovanie.

Porotu určujú zástupcovia organizátorov, ktorými sú Bibiana, ministerstvo kultúry, ministerstvo školstva, Slovenská národná knižnica, Zväz polygrafov Slovenska a vlašajší predseda poroty.

Štatút však neupravuje, kolkokrát sa môže niekto v porote ocitnúť. „Je bežnou praxou, že sa porotcovia opakujú. Snažíme sa, nech sú najviac dva-trikrát po sebe, a potom im dáme pauzu,“ vraví šéf Bibiany Peter Tvrdoň, ktorý je v porote každý rok.

Na otázku, prečo niektorí profesionálni grafickí dizajnéri súťaž bojkotujú, vraví, že nevie. „Nikdy som nad tým ani nerozmýšľal. Keď nechcú – tak nechcú. Neprehovárame nikoho a nebudeme sa predsa prosíkať,“ dodáva.

Aspoň pol strany

Propagáciu súťaže má na starosti tajomníčka Eva Cíferská a podľa Tvrdoňa toho robí dosť. Katalóg im tento rok ako dar k dvadsiatemu výročiu graficky navrhol Peter Ďurík, inak je to vraj celkom obyčajná zákazka: „Normálne to niekomu zadáme, ani neviem povedať, kto to robil predtým. Zostavíme to, pošleme na úpravu a dá sa to vytlačiť.“

Že ide o propagačný materiál, ktorý nás reprezentuje v zahraničí, Peter Tvrdoň veľmi neriešil. Na knižných veľtrhoch v zahraničí totiž Slovensko oficiálne nezastupuje Bibiana, ale Literárne informačné centrum. „Úzko s nimi spolupracujeme, ale neviem vlastne, či tam prezentujú našu súťaž.“

Hodnotenie je podľa šéfa Bibiany „tvorivý proces“. Prvý deň každý porotca boduje rôzne aspekty knihy – grafickú úpravu, polygrafické spracovanie, ilustrácie, druhý deň sa diskutuje a zužuje výber.

„Potom je tichý úzus, že ak dáva cenu ministerstvo školstva, polygrafi, národná knižnica či Bibiana – tak porota dá s tichým súhlasom na názor zástupcu konkrétnej inštitúcie. Nemajú čo namietat, keďže do úzkeho výberu sa knihy dostali s ich súhlasom,“ opisuje.

Najlepšie na súťaži je podľa neho to, že stále existuje. Mrzí ho však, že médiá jej nevenujú pozornosť. Želal by si aspoň pol strany, hoci nám do redakcie neprišla ani pozvánka na udeľovanie cien.

Ako ďalej?

Reakcie na súťaž nie sú iba kritikou, ale najmä snahou grafických dizajnérov, vydavateľov a ilustrátorov riešiť, ako by mala vyzeráť. Diskusia na túto tému prebehne aj v utorok v rámci festivalu Anasoft litera. Táto súťaž totiž tento rok [vyhlasuje aj anketu o Najlepší dizajn knihy](#).

Anketa: Čo si myslíte o súťaži o najkrajšiu knihu?

Miloš Kopták, ilustrátor

„Pred dvoma rokmi som vyhlásil bojkot Bibiane a všetkým jej aktivitám. Na tejto súťaži mi prekáža najmä neuveriteľne nízka úroveň výstupného katalógu – je to, ako keby ste robili kulinársku súťaž a podávali jedlo v plaste. Navyše, jej hodnotenie nemá váhu – bol som viackrát ocenený, ale na druhý deň som začínal od nuly, nič to neznamená. Je to súťaž na jeden deň. Je tu pritom množstvo ľudí, ktorí chcú k tomu čosi povedať a venovať sa tomu, ale blokuje a demotivuje ich reakcia organizátorov. Všetky snahy boli zmietnuté zo stola, nepochodili sme ani na ministerstve. Takáto súťaž je pritom dôležitá, ale ľudia, ktorí ju vedú by sa mali zamyslieť nad tým, ako ju vedú. Mali by tam mať slovo aj Slovenské centrum dizajnu či Vysoká škola výtvarných umení, ktoré sa tomu rozumejú.“

Tomáš Klepoch, ilustrátor

„Mám osobné výhrady voči knihám, ktoré vyhrávajú. Napríklad v kategórii pedagogických kníh mám pocit, že porota určila víťaza iba preto, lebo niekoho určiť musela. Vizualna úroveň učebníc je u nás obrovským problémom a tie, ktoré vyhrávajú v tejto súťaži nespĺňajú súčasný štandard. Tento rok ma šokoval najmä absolútny víťaz – Tisíc a jedna noc. Najkrajšou knihou Slovenska a dovoľm si povedať, že aj strednej Európy, je kniha Monogramista T.D, ktorú robil Boris Meluš. Je

to absolútna špička, môžeme si iba gratulovať, že sa u nás také čosi podarilo. Je síce v kolekcii, ale nič viac. Úroveň a odbornosť poroty, akoby nedokázala presiahnuť isté hranice."

Matúš Lelovský, grafický dizajnér

„Nezdá sa mi relevantná. Tohtoročný víťaz svedčí o všetkom – Tisíc a jedna noc nie je kniha, ktorou by sa mal ktosi chváliť, ale kniha, ktorá je z pohľadu dizajnéra skutočne zlá. Je to produkt, ktorý staval na to, že bude pôsobiť draho a luxusne, ale v princípe je veľmi vidiecky. A pritom u nás vyšli knihy, ktoré sú naozaj na úrovni, napríklad Monogramista T.D, ktorá obostojí na svetovom trhu. Neviem, či sa dá v takýchto podmienkach robiť súťaž, ktorá by mala váhu. Nádej vidím v rôznych iniciatívach ľudí, ktorí sa tomu rozumejú a chcú organizovať súťaže tohto charakteru.“

Vladimír Uhlík, Památník národného písennictví

„Tento rok som bol v porote súťaže ako hosť. Model je v porovnaní s českou obdobou podobný, no je tu pár rozdielov. Zásadný prínos českej formy vidím najmä v dvoch komisiách, ale aj v anonymnom spôsobe hlasovania, ktorý je transparentnejší. U nás sa platí vstupný poplatok, no vydavatelia vedia, že účasť sa im oplatí. Motiváciou je aj to, že víťaz kategórie katalógov automaticky získa slobodu a financie pri tvorbe katalógu nasledujúceho ročníka súťaže a je to dosť prestížna záležitosť.“

Pavel Choma, grafický dizajnér

„Myslím, že chyba je aj v tom, že na súťaži sa organizátorsky podieľa množstvo inštitúcií, čo iba kumuluje záujmy. V konečnom dôsledku sa tam stráca zmysel. Privítal by som, keby vznikla flexibilnejšia inštitúcia než Bibiana, ktorá je akýsi dinosaurus. Napríklad by sa vôbec nemuselo súťažiť o finančné ceny, tieto prostriedky by sa mohli použiť na rozvoj knižného dizajnu v rôznych smeroch. Napríklad knihy ocenené polygrafmi či ministerstvom školstva sú z pohľadu dizajnérov v zúfalom stave. Navyše, tuším, že práve financie tam vnášajú nejasnosti. Nikoho nechcem upodozrievať, ale aj to, že predseda poroty vyhrá jednu z hlavných cien skrátka nevyzerá dobre. Osobne ma uráža aj absolútny víťaz – séria Tisíc a jedna noc. Po obsahovej stránke si možno zaslúži uznanie, ale nikdy by som sa nepodpísal pod to, že grafická úprava ktorejkoľvek knihy zo série je na nadštandardnej úrovni.“

Palo Bálík, grafický dizajnér

„Už niekoľko rokov tú súťaž absolútne ignorujem. Nepáčia sa mi jej praktiky a nepovažujem ju za relevantnú. Jeden z mojich študentov Adrián Juráček dokonca vypracoval kompletný plán, ako by takáto súťaž mohla fungovať na profesionálnej úrovni, ale jeho návrh v Bibiane zavrhli. Myslím, že je to nielen pri tejto súťaži, ale napríklad aj pri Trienále plagátu, spôsobené najmä tým, že vo vedení pretrváva generácia, ktorá nechce akceptovať názory mladšej, ale i strednej generácie a nedáva im šancu.“

Boris Meluš, grafický dizajnér

„Sme síce radi, že máme súťaž, ktorá sa venuje dizajnu kníh, ale nie sme radi ako prebieha. Stačí už pohľad na porotu. Radšej by tam malo byť päť zvučných mien aktívnych grafických dizajnérov a ľudí, ktorí sa tomu venujú, ako dvadsať takých, ktorí sa ledva zmestia na spoločnú fotografiu.“

Myslím, že je potrebné, aby sme sa snažili zvyšovať jej úroveň. Aj tento rok je jasné, že po formálnej stránke vyšli lepšie knihy ako tie, ktoré sú vo výbere poroty. Nemám nič proti cene za vydavateľský počin pre Tisíc a jedna noc, no neviem, či to nie je skôr cena za množstvo potlačeného papiera.“

Ako to prebieha v Čechách

Organizátori

Súťaž o najkrajšie knihy sa začala udeľovať v Československu v roku 1965. Do roku 1992 sa o jej chod v Čechách staralo ministerstvo kultúry a Památník národného písemnictví. Tie s organizáciou pokračovali aj po rozdelení na samostatné národné súťaže v roku 1993.

Porota

V ČR rozhoduje počas prvých dvoch dní technická komisia, ktorá hodnotí polygrafické spracovanie kníh. Ďalšie dva dni zasadá výtvarná komisia zložená z grafických dizajnérov, ilustrátorov a teoretikov, ktorí sa môžu zúčastniť hodnotenia maximálne dvakrát. Hlasuje sa anonymne, porota je honorovaná.

Ceny

Porota vyhodnotí užší výber v šiestich kategóriách, v každej určí prvé až tretie miesto. Prvé miesta získavajú cenu ministerstva kultúry a 50 000 Kč. Spoluorganizátori udeľujú vlastné ceny, napríklad Sdružení českých umělců grafiků Hollar udeľuje cenu za ilustrácie. Organizátori českej ceny sa zúčastňujú so svojím výberom kníh na medzinárodných knižných veľtrhoch a zapájajú sa aj do súťaže o Najkrajšie knihy na svete, monografia o Libuši Niklové získala vlani 3. miesto.

Reportáž o súťaži [Nejkrásnější české knihy 2011 nájdete - tu](#).

streda 9. 5. 2012 18:20 | [Jana Močková](#)